

'De kwetsbaren moeten tot hun

Arts en filosoof Henk ten Have werd recent benoemd tot lid van de Pauselijke Academie voor het Leven. Hij werkt al jaren in Amerika, van waaruit hij de situatie in zijn vaderland scherp in de gaten houdt. "Het lijkt alsof euthanasie verworden is tot een recht."

Sjoukje Dijkstra

Toen een collega hem vroeg of hij lid zou willen worden van de Pauselijke Academie voor het Leven, vond Henk ten Have dat hij ja moest zeggen. "Het voelde als sturing van boven", zegt de hoogleraar, als hij even in Nederland is. Hij kan zich vinden in de nieuwe benadering van de Academie. "Omdat de paus niet wilde dat het accent alleen zou liggen op het begin of het einde van het leven, heeft hij de statuten aangepast. Het meeste zit er immers tussenin. In die benadering denken we ook na over problemen als veroudering, leven met een handicap, dementie, werkloosheid en vluchtelingen."

De katholiek opgevoede Ten Have is geïnspireerd door Thomas van Aquino als geleerde, en de meer op sociale problemen gerichte Antonius van Padua. "Die combina-

Henk ten Have

De paus opende op 5 oktober de eerste bijeenkomst met de nieuwe leden van de Pauselijke Academie voor het Leven.

tie heeft mij altijd aangetrokken. Je kunt je kennis gebruiken om sociale condities van mensen te verbeteren, waardoor je tot op zekere hoogte deze wereld kunt verbeteren met inspiratie."

Marges opzoeken

Ten Have beziet met toenemende verbazing dat in de Nederlandse euthanasiediscussie het accent alleen op het einde ligt. Neem het door Coöperatie Laatste Wil geïntroduceerde 'euthanasiepoeder'. "In andere landen hebben ze gezegd: de grens voor discussie over hulp bij zelfdoding ligt bij uitzichtloos lijden, ofwel terminaal zieke mensen. In Nederland lijken we die grens telkens te willen opzoeken. We gaan er zelfs overheen."

Het initiatief verraadt een gebrek aan regelgeving: "Als je eenmaal de deur open zet, kun je het niet meer goed beheersen. Wanneer je als samenleving toestaat dat mensen om bepaalde redenen gedood mogen worden, dan

moet je daar duidelijke regels voor hebben. Anders gaan mensen toch marges opzoeken, zoals nu al vaak gebeurt."

Op papier

Ten Have werkt al acht jaar aan de Amerikaanse Duquesne University. Terecht wordt er in de VS met argusogen naar Nederland gekeken, zegt hij. "Wij Nederlanders mogen best wat kritischer zijn. We zijn altijd koopmannen én missionarissen geweest. Ook onze koloniale politiek werd altijd als een ethische politiek beschouwd, maar feitelijk kwam die neer op het hebben van handelsposten. Dat is in dit geval ook een beetje zo. We vinden onszelf veel toleranter dan de Amerikanen, maar negatieve aspecten van die zogenaamd tolerante samenleving worden daardoor weinig belicht." Het Nederlandse drugs-, prostitutie- en euthanasiebeleid "is op papier goed geregeld, maar aan de achterkant gebeuren toch dingen die mensen tot voor kort voor onmogelijk hiel-

'De Kerk moet van zich laten horen over gender'

"De toespraak van de Heilige Vader zal onze Magna Carta zijn", aldus de president van de Academie voor het Leven, mgr. Vincenzo Paglia, een paar dagen voor de eerste bijeenkomst van het hernieuwde pauselijk instituut.

Die vergadering was gewijd aan het thema 'Het leven begeleiden. Nieuwe verantwoordelijkheden in het technologische tijdperk' en werd op 5 oktober geopend door Franciscus. De paus schetste daarbij de weg die het pauselijke instituut zal volgen na de reorganisatie die hij vorig jaar zelf aankondigde. De nieuwe koers van het instituut begon met het benoemen van nieuwe leden, afkomstig uit 37 landen wereldwijd: vier ereleden en 45 gewone leden, 87 corresponderende leden

en dertien jonge onderzoekers. De nieuwe benoemingen leidden tot de nodige ophef, vooral die van de anglicaanse theoloog Nigel Biggar, in het verleden openlijk pro-abortus.

De paus vroeg de Academie voor het Leven om een nieuwe blik en onderstreepte dat een nieuwe aanpak vooral nodig is in de veranderende wereld waarin we leven. Tijdens zijn toespraak ging Franciscus in het bijzonder in op vier van de talloze kwesties die 'ter tafel liggen' bij het instituut waar ook mensen van andere religies lid van zijn. De eerste kwestie is die van het "wijdverspreide egocentrisme", de cultus van het 'ik' die domineert in de moderne maatschappij en die ernstige gevolgen heeft voor de relationele sfeer. De tweede kwestie betreft het doorgeven van het leven via

het huwelijk en het gezin. De scheppende eenheid tussen man en vrouw moet niet beperkt blijven tot de kern van het gezin, maar is geroepen om "de regie van de hele samenleving in handen te nemen".

De paus bleef vooral bij het derde punt uitgebreid stilstaan: de ontkenning van het verschil in geslacht. "Wat aan de horizon opdoemt is een ware culturele revolutie van de geschiedenis van deze tijd. En de Kerk moet daar, als eerste, van zich laten horen", zo zei de paus en hij onderstreepte de noodzaak om tegenwicht te bieden aan de huidige utopie van de genderneutraliteit door middel van "een hernieuwde cultuur van de identiteit en de verschillen".

Tot slot benoemde Franciscus het belang van de

recht kunnen komen'

Foto: AP

ethisch verantwoord vindt, is het argument dat jij beslist over je leven. Maar waarom moet iemand anders – de dokter – ingeschakeld worden, terwijl er geen medische aanleiding meer is? Nu gaat een patiënt die vindt dat het voldoende is, naar de dokter, en herdefinieert zijn lijden als ondraaglijk. Dan zou de arts zich verplicht moeten voelen om aan euthanasie mee te werken. Dat past niet bij zijn taak."

De vraag

Volgens Ten Have slaat het argument van ondraaglijk lijden de discussie dood. "Je kunt er niet echt op tegen zijn dat iemand verlost wil worden van ondraaglijk lijden. De vraag is dan: is dit het eindstation? Of spelen bij ondraaglijk lijden ook vragen als: kun je er nog een betekenis aan geven? Kunnen we het nog verlichten? In slopenwijken lijden mensen ook ondraaglijk. Dan is de oplossing toch niet hun leven te beëindigen? Het is beter de omstandigheden te verbeteren."

Volgens Ten Have begint de euthanasiediscussie met de vraag hoe we met lijden omgaan. "Als je daar geen betekenis aan kunt geven, omdat je geen perspectief hebt, dan is het zinloos en krijg je het euthanasiedebat. Wij bepalen vervolgens dat dement of verstandelijk gehandicapt zijn voldoende lijden is, om te bepalen dat je niet meer wilt leven. Dan krijg je situaties waar iedereen voor gewaarschuwd heeft. Kijk naar IJsland, waar bijna geen Syndroom van Down meer voorkomt."

Zelfbeschikking

Het recht op zelfbeschikking gaat voor Ten Have niet om de eigen beslissing, "maar ook om de reden die je geeft. Je leven als voltooid beschouwen is geen eigen prestatie. Wie leeft, gaat dood, dat hoeft niet om een besluit te vragen. Waarom kunnen we dit niet aanvaarden, en ons concentreren op de condities, die we meestal wél kunnen verbeteren?"

De samenleving heeft hierin een grote verantwoordelijkheid. De kwetsbaren moeten daarin tot hun recht kunnen komen, mensen moeten betrokken zijn. Dat is ook de gedachte van de Kerk. Wij zijn eerder gemeenschapswezens dan pure individualisten. We kunnen alleen individualistische motieven hebben doordat we in een gemeenschap zitten. Het belang van de gemeenschap wordt in onze tijd gebagatelliseerd."

Volgens de arts en filosoof kan een mens alleen autonoom zijn, wanneer hij steun krijgt. "De meeste mensen nemen medische beslissingen – wel behandelen, niet behandelen – in overleg, met familie, vrienden en kennissen. Je hebt altijd een netwerk dat je helpt zo'n beslissing te nemen. Dat miskennen we, terwijl we in tijden van sociale media zouden moeten weten dat dit veel belangrijker is dan het feit dat je zelf een beslissing neemt." +

den. Daar wordt ook niet echt tegen opgetreden."

Dat Nederland vaak ethische grenzen opzoekt, wijkt hij aan de ontzuiling en secularisering. Bovendien, zegt hij, "lijkt het alsof euthanasievoorstanders vaak een antireligieus statement willen maken. Neem D66. Als een religieuze partij A zegt, zeggen zij B. In de euthanasiediscussie werd al heel lang betoogd dat er betere palliatieve zorg nodig was, maar dit was onbespreekbaar voor toenmalig D66-minister Els Borst. Alle initiatieven om die zorg te verbeteren, werden gesaboteerd. Totdat de euthanasiewet er in 2001 was. Toen was die ruimte er ineens wel".

In de discussie rond Kees van der Staijs brief over euthanasie in *The Wall Street Journal* viel hem iets op. "Euthanasievoorstander Boudewijn Chabot zei in principe hetzelfde als Van der Staij: dat euthanasie een recht lijkt geworden. Je gaat naar de dokter en zegt: 'We maken er een einde aan.' Dat is merkwaardig. Als je euthanasie

begeleiding en de zorg voor het gehele leven van het prille begin tot aan het einde toe. Het leven beschermen, bevorderen en ondersteunen ervan is niet alleen iets dat besloten ligt in initiatieven rond de periode voor de geboorte of aan het einde van het leven. En dat zal een van de taken zijn van de Academie voor het Leven.

Onlangs heeft de paus ook een nieuwe impuls gegeven aan het Pauselijk Instituut Johannes Paulus II voor huwelijk en gezin. Die instelling werd door de naamgever ervan in 1981 opgericht en vorige maand door paus Franciscus opgeheven en vervolgens opnieuw opgericht met het pauselijk document *Summa familiae cura*. Het heet nu het Pauselijk Theologisch Instituut Johannes Paulus II voor huwelijk- en gezinswetenschappen en mag

academische titels verlenen. De paus wilde namelijk ook het blikveld van dit instituut verruimen: van de sacramentele theologie en de moraaltheologie naar een bijbelse, dogmatische en historische theologie die rekening houdt met de uitdagingen van vandaag de dag. Het doel van dit alles is om aansluiting te vinden bij de hedendaagse wereld, in lijn met de principes van *Amoris Laetitia*.

"De cultureel-antropologische verandering die nu invloed heeft op alle aspecten van het leven en vraagt om een analytische en brede aanpak", zo zei de paus, "maakt dat we ons niet kunnen beperken tot ervaringen uit de pastoraal en uit de missie die een weerspiegeling zijn van vormen en modellen uit het verleden." (Marta Petrosillo/Vert. SvdB)

Modern Times

Elke tijd creëert zijn eigen intellectuele plagen. In onze era worden we geteisterd door *identity politics*. Los gezegd is dit een soort engagement gebaseerd op het idee dat je belangpolitiek moet bedrijven op grond van je 'identiteit'. Identiteit is een nogal onduidelijk concept. In de praktijk wordt, zoals wel vaker, complexiteit gemakshalve gereduceerd tot eenvoudige criteria. De meeste identiteitspolitiek is gebaseerd op ras, geslacht en seksuele voorkeur. Over de fnuikende invloed ervan op de samenleving valt nogal wat te zeggen. De 'linksige' professor Mark Lilla van Columbia University heeft recentelijk de slechte invloed ervan op de universiteit laten zien. Hij is er zelf vóór dat universiteiten progressieve activisten opleiden om de wereld te verbeteren en op te komen voor onderdrukte groepen. Hij meent echter dat moderne progressieven in plaats van de problemen in de wereld te begrijpen en aan solidariteit te werken, tomeloze narcisisme aan het scheppen zijn.

Lilla ziet de wortels van de linkse identiteitspolitiek in de jaren zestig. Intellectuelen begonnen te geloven dat je alleen iets kunt veranderen als je onderdeel bent van een politieke beweging. Daarnaast moet politiek handelen authentieke betekenis voor het 'zelf' hebben. Compromissen sluiten wordt daarom gezien als verraad van jezelf. Aan de universiteiten is deze notie, onder invloed van allerlei postmoderne theorieën, ontaard in een verstikkend intellectueel milieu.

Studenten worden vroeg in hun studie tijd aangeemoedigd hun identiteit te begrijpen. Die 'identiteit' wordt voorgesteld als het product van allerlei maatschappelijke, politieke en historische krachten. Als die processen begrepen zijn (vaak in termen van intersectionaliteit, geslachtsfluiditeit enzovoort) moet het 'zelf' 'geactualiseerd' worden. Er is niet zoiets als een gedeelde menselijke natuur, noch zijn er unieke individuen die langzaam opgroeien tot volwassenheid. Uiteindelijk weet deze jonge intelligentsia dat hun authentieke zelf is wat zij zeggen dat het is en dat het bedreigd wordt door onderdrukkende machtsstructuren die bestreden moeten worden.

Dit alles ondermijnt de universiteit, omdat die niet langer een plaats is waar studenten zeggen: 'Ik meen dat A waar of niet waar is en dit zijn mijn argumenten.' De manier waarop men argumenteert is: 'Als zwarte man/lesbische vrouw et cetera voel ik me beledigd door de positie die jij (oh, laten we zeggen, een blanke man) inneemt.' Aangezien identiteit de toetssteen voor waarheid is, wordt er zelfs gesteld dat blanke mannen een andere kennisleer hebben dan zwarte vrouwen. Wat er toe doet, is dus uiteindelijk of iemand stelling A als etnische-ongelovige-LGBT-enzovoort-persoon acceptabel vindt. De waarheid van stelling A is irrelevant. Hoe A zich verhoudt tot de zelfactualisatie van de toehoorder is het enige wat van belang is.

Brrr.

Kees Heesters, Baltimore

